

Ekonomске prilike u Kraljevstvu SHS

Kako je agrarna reforma utjecala na ekonomiju Kraljevstva SHS?

Kakav je bio stupanj ekonomskog razvoja i napretka između različitih jugoslavenskih regija?

Kakav je bio život ljudi, tada, u pojedinim regijama?

Ovim pismenim radom nastojat će se prikazati ekonomsko stanje Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca u razdoblju nakon Prvog svjetskog rata. Bazirat će se na problematici preraspodjele zemljišta nakon ukidanja feudalnih odnosa i način na koji je to utjecalo na određene razvijenije, odnosno nerazvijenije regije novonastale države te cjelokupnu ekonomsku sliku.

Kraljevstvo SHS bilo je agrarna zemlja pogođena velikim gubitcima zbog rata što je bilo popraćeno nezadovoljstvom i siromaštvom stanovništva, ponajviše seljaštva. Kako bi umirili seljake i popravili unutarnje odnose, poglavito nakon odluke Vlade Srbije iz 1917. da će ratnim dobrovoljcima besplatno darovati zemlju, srpski regent/kralj Aleksandar donosi agrarnu reformu. Tom su se reformom ukinuli feudalni odnosi, kmetovi su postali slobodni vlasnici zemlje, a veleposjednička se zemlja cijepa na manje dijelove i dijeli seljacima uz odredbu da će veleposjednici dobiti poštenu odštetu, što nije uvijek bio slučaj.^[1] To je utjecalo na daljnji razvoj ekonomije. Gospodarstvo je uvelike oslabilo, jer zbog velike usitnjenosti poljoprivrednih posjeda nije se imao tko probiti na tadašnje tržište. Također, seljaštvo se koristilo primitivnim oruđem poput drvenih rala i plugova (slika 1.). Industrijom se bavilo manje od 10% stanovništva, ponajviše na prostoru oko Ljubljane i Beograda, a dominirala je poljoprivredna i drvna industrija. S druge strane, na području Kosova i BiH industrijalizacija je bila vrlo slaba (slika 2.). Neki od čimbenika su slabo obrazovanje u južnijim dijelovima države te i činjenica da je najviše oduzetih posjeda dodijeljeno seljacima (bivšim kmetovima) baš na području BiH, Kosova i Makedonije, koji nisu imali vještine, resursa niti vremena razviti se. Također, velika se razlika između sjevera i juga očituje i u prirodnom porastu (slika 3.) gdje uvelike prednjači BiH naspram Slovenije, koja je imala jedno od tada najrazvijenijih industrija u državi koristeći se jeftinim sirovinama iz ostalih dijelova države, kao i 90% pismenog stanovništva.^[2] Znatnu razliku u razvijenosti možemo vidjeti na slici 4. i 5, koje prikazuju siromašnu kosovsku i lijepo uređenu ljubljansku tržnicu. Na veliku gospodarsku razliku u razvijenosti utjecala je i loša prometna povezanost sjevera i juga. Razvoj putničke infrastrukture bio je vrlo spor, mnogi su putevi bili u jako lošem stanju, a često i opasni.^[3] Najbrža prometnica, dakako, bila je željeznica, koja je bila slabo razvijena na prostoru juga (slika 6.). Kao dobra usporedba mogu poslužiti slike 7. i 8., koje prikazuju „prijevoz“ ljudi u BiH pomoću stoke, i novoizgrađene tramvajske linije u Ljubljani. Među radničkom i srednjom klasom vladala je velika nezaposlenost, povećanje cijena proizvoda i niske plaće te su se radi većeg dobitka krenule u industriji zapošljavati i žene kao „jeftina“ radna snaga.^[4]

Agrarna je reforma sa socijalne strane izgledala kao pozitivan korak, međutim za ekonomiju se pokazala vrlo nezgodnom, jer kmetovi nisu mogli na suvremen način nastaviti poljoprivrednu proizvodnju zbog nedostatka znanja i opreme. Do velikih je razlika u ekonomskom razvoju došlo između sjevera i juga države jer jug nije bio u stanju pratiti suvremene tokove razvoja kao sjever. Takvu je državu bilo vrlo teško uklopiti u jednu zajedničku cjelinu. Za razliku od Europske Unije, koja dugotrajno priprema države kandidatkinje za ulaz u zajednicu s jačim članicama (pa čak se i to pokazuje nedostatnim), Jugoslavija se naprosto spojila, pri čemu južni dio nije bio spreman uhvatiti korak sjevera i s njima biti u zajedničkoj državi.

Slika 1. seljaštvo i njihovo oruđe za obradu zemlje

Hielscher, Kurt: Kraljevina SHS. Knjižara Vera v Ljubljani, 1926

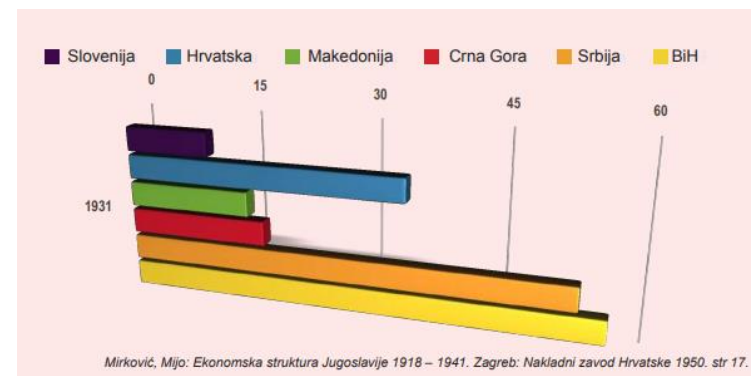

Slika 2. industrija u prvoj Jugoslaviji

Slika 3. prirodni porast u Kraljevstvu SHS

Slika 4. tržnica u Ljubljani oko Drugog svjetskog rata

Slika 5. tržnica u Prizrenu, Kosovo

Slika 6. željeznice u prometu na jugoslavenskom području 1918. godine

Slika 7. Obitelj – dijete u kolijevci na magarcu, Busovača (BIH)

Slika 8. Fotografija Ljubljane iz 1903. s novim tehnološkim dostignućem – tramvajem.

Izvori:

- [1] Ratko Ljubojević, Zemljišni odnosi u Jugoslaviji tijekom diktature kralja Aleksandra.: 19. travnja 2013., Original scientific paper UDC 32.2.021.8 (497.1)"1918/1941 <http://www.megatrendreview.com/files/articles/015/18.pdf> (downloaded April 19, 2013)
- [2] Lazarević, Žarko: Razkorak med razvitimi in nerazvitimi. Inštitut za novejšo zgodovino. Ljubljana: 2002. str. 78.
- [3] Mirković, Mijo: Ekonomska struktura Jugoslavije 1918 –1941. Zagreb: Nakladni zavod Hrvatske 1950. , 116.
- [4] Kukoleča, Stevan: Industrija Jugoslavije 1918-1938. Balkanska štampa. Beograd. 1941, str. 94